

Ráðgjafarmiðstöð landbúnaðarins

Eyjólfur Ingvi Bjarnason

Sauðfjárræktarráðunautur
Sími 516-5013
eyjolfur@rml.is

Val hrúta á sæðingastöð

Undanfarnar vikur hef ég fylgst með umræðu um hin ýmsu mál tengd sauðfjárræktinni á samfélagsmiðlum í netheimum. Í desember var þeirri spurningu varpað fram hvort ásætlanlegt væri að svo margir sæðingahrútar hefðu einstaklingsdóm með 17,5 eða minna í einkunn fyrir læri. Nokkrar umræður urðu um þetta atriði. Af því tilefni tel ég rétt að fara aðeins yfir hvernig vali hrúta á sæðingastöð er háttað.

Faghópur sauðfjárræktar hjá RML ber ábyrgð á ræktunarstarfinu í sauðfjárrækt. Allir kynbótahrútar sem koma til notkunar á sæðingastöð þurfa að njóta samþykkis þessa hóps sbr. reglugerð um búfjarsæðingar nr. 787/2003.

Við val kynbótahrúta eru það upplýsingar úr skýrsluhaldi sauðfjorbænda í landinu sem veita grunninn að allri ákvarðanatöku. Tvær hindranir eru þó í vegi fyrir því að allir hrútar í landinu geti verið til skoðunar fyrir sæðingastöð. Önnur er sú að hrútar með áhættuarfgerð gagnvart riðusmiti eru ekki teknir á sæðingastöð. Hin eru þær hindranir sem reglur um sauðfjarsjúkdóma setja, en hrútar frá búum af riðusvæðum og búum með staðfesta garnaveiki síðustu 10 árin, eru ekki gjaldgengir. Þessar hindranir þrengja mjög þann hóp sem má velja úr, þó heldur hafi hann rýmkast á undanförmum árum eftir að varnarhólfín voru skilgreind betur m.t.t. sýktra og ósýktra svæða.

Í ræktunarmarkmiðum sauðfjár segir: „Stöðugt þarf að bæta alla helstu framleiðslueiginleika, þ.e. frjósemi, afurðasemi, kjöt- og ullargæði.“ Þegar kynbótahrútar eru valdir til notkunar á sæðingastöð er fyrst og fremst horft til reynslu þeirra sem lambafæður og því næst hvernig

Við val kynbótahrúta eru það upplýsingar úr skýrsluhaldi sauðfjorbænda í landinu sem veita grunninn að allri ákvarðanatöku.

þeir koma út sem ærfeður, séu þær upplýsingar fyrir hendi. Í kynbótum á ekki horfa á einstaklingsdóm gripisins eingöngu enda snúast kynbætur um stærra hópa og upplýsingar um þá en ekki aðeins einstaklinginn sem slíkan. Þó að hrútur hafi t.d. 17,5 í einkunn fyrir læri getur hann erfðafæðilega séð gefið mikið betri gripi og það er hópurinn sem á að skoða. Einstaklingsdómurinn er einungis hjálpartæki til að veita og meta marga gripi í sama hópi en segir ekki alla söguna varðandi það hvernig afkomendur gripurinn mun gefa.

Faghópur sauðfjárræktar vinnur eftir þremur megináðferðum við val sæðingahrúta. Sú fyrsta eru afkvæmarannsóknir sem eru

sérstaklega settar upp á vissum svæðum þar sem úrvalshrútum á grunnni upplýsinga úr skýrsluhaldinu er safnað saman og þeir bornir saman innbyrðis áður en bestu hrútarnir eru valdir til notkunar á sæðingastöð. Nú veturinn 2013-2014 eru slíkar rannsóknir á fimm stöðum á landinu. Á sæðingastöðvunum síðasta vetur voru 18 hrútar af 47 valdir á grunni þessarar aðferðar.

Önnur aðferð er að velja hrúta beint á sæðingastöð einungis á grunnni upplýsinga skýrsluhalds á heimabúi. Oft eiga þessir hrútar það sammerkt að þeir koma frá svæðum þar sem ekki má safna hrútum saman til að prófa innbyrðis í sameiginlegri afkvæmarannsókn. 21 af þeim 47

hrútum sem voru á sæðingastöð síðasta vetur eru valdir á grunni þessarar aðferðar.

Síðasta skal telja hrúta sem valdir eru á sæðingastöð vegna sérstakra eiginleika sem m.a. gleðja augað hvað varðar ytra útlit sem og hátterni. Síðasta vetur voru 8 af 47 hrútum á sæðingastöð valdir þangað á þessum grunni.

Ein af athugasemdunum sem kom fram í netheimum var að hrútar sameinuðu það ekki nægjanlega vel að vera bæði góðir lamba- og ærfeður. Til þess að hrútur verði góður ærfaðir þarf hann notkun og undan honum þarf að setja á gripi. Tiltölulega fáir gripir ná að sameina báða kostina, því hvort hrútur er virkilega góður ærfaðir kemur sjaldnast í ljós fyrir en hrúturinn er orðin fjögurra eða fimm vetra gamall. Tiltölulega fáir hrútar ná því þeim aldri að sameina báða þessa kosti en slíkir gripir eru vissulega gullmolar fyrir ræktunarstarfið. Fyrst er horft á hvernig afkvæmi þeir gefa og svo horft á kynbótamat fyrir dætraeiginleika ásamt því að skoða fyrstu upplýsingar um dætur þeirra. Oft geta fyrstu upplýsingar verið óábyggilegar og hrútarnir fallið mikið í einkunn eftir að þeir eru komnir á sæðingastöð. Þetta er ein af meginástæðum þess að menn eiga að dreifa notkun sæðishrúta til að minnka áhættuna sem fylgir því að nota hrút sem sameinar ekki alla góða kosti.

Önnur athugasemd sem þarna kom fram var að ekkert væri að marka kynbótamatið. Kynbótamat hefur um langt árabíl verið ein öruggasta aðferðin við val á kynbótagripi um í öllum búgreinum. Það tekur tillit til skyldra gripa og því getur vel komið fyrir að það refsí yfirburða einstaklingi vegna þess að öll skyld-

menni hans reynast ekki nægjanlega vel. Annað atriði sem menn þurfa ætíð að hafa í huga er öryggið að baki upplýsingunum. Fyrir eiginleika sem stjórnað að töluverðu leyti af ytri aðstæðum, s.s. aðbúnaði og fôðrun eins og eiginleikinn frjósemi hjá sauðfé þá segja upplýsingar um 50 dætur ekki nánda nærri jafn mikið og upplýsingar um 50 sláturlömb sama hrúts þar sem erfðafátturinn er sterkari og umhverfisþátturinn veigaminni.

Þriðja atriðið sem menn nefndu var að hrútar væru alltaf teknir frá sömu búum inn á sæðingastöð og lítið um að farið væri út fyrir þann ramma. Sú er ekki raunin og ef menn skoða hrútaskrár síðustu ára má sjá að ætíð eru að koma hrútar frá nýjum búum til notkunar á sæðingastöð. Hins vegar skal ekkert dregið úr því að bændur á búum sem eru tilbúnir að láta hrúta frá sér áður en þeir eru fullnotaðir á heimabúi, eru ræktunarstarfinu mjög mikilvægir enda eru þeir meðvitaðir um samfélagslega ábyrgð þess að vera þátttakendur í ræktunarstarfi. Til eru bú þar sem finna má afbragðsgripi en bændurnir telja sig aldrei mega missa hrútinn annað. Frá slíkum búum koma ekki gripir á sæðingastöð jafnvel þó gripirnir verðskuldi það.

Það er von mín að þessar línur skýri aðeins út fyrir mönnum hvernig vali á kynbótahrútum fyrir sæðingastöðvarnar er háttað. Á næstu vikum förum við í faghópi RML að skoða lista yfir álitlega hrúta til notkunar á sæðingastöð næsta vetur. Hafi menn ábendingar um einstaka hrúta sem þeir telja eiga erindi á stöð nú eða einhverjar séróskir aðrar, hvet ég menn til að setja sig í samband við undirritaðan eða aðra meðlimi faghóps.